

Tekstititys

Podcast: Puhetta puutarhasta ja taloudesta – Prat om trädgårdsodling och ekonomi

Jakso 9. Työvoima- ja puutarhatilastot

Äänitteen kesto: 00:21:23

Keskustelijoina: Jaana Kyyrä, yliaktuaari, Luonnonvarakeskus (Puhuja 1) ja Anna-Kaisa Jaakkonen, yliaktuaari, Luonnonvarakeskus (Puhuja 2)

[äänite alkaa]

[Musiikkia 00:00:00]

Puhuja 2 [00:00:05]: Hei. Kuuntelet Luonnonvarakeskuksen podcastia maa- ja puutarhatalouden työvoimasta. Tämä podcast-sarja toteutetaan osana AgriHubi-osaamisverkostoa.

Puhuja 1 [00:00:14]: Meitä on täällä tänään keskustelemassa kaksi Luonnonvarakeskuksen yliaktuaaria tilastopalveluista. Minun nimeni on Jaana Kyyrä, ja olen maa- ja puutarhatalouden työvoimatietoja selvittävän maatalouden rakennetutkimuksen projektipäällikkö.

Puhuja 2 [00:00:30]: Ja minä taasen olen Anna-Kaisa Jaakkonen ja teen täällä Lukessa puutarhatilastoja, mutta myös maatalouden rakennetutkimukseen liittyviä asioita. Mutta Jaana, kerropa vähän lisää maatalouden rakennetutkimuksesta. Sehän on tällainen hyvin vanha tilasto.

Puhuja 1 [00:00:44]: Kyllä. Suomessa maatalouslaskenta tehtiin ensimmäisen kerran 1910, ja sitten kun liittyttiin EU:hun, niin siirryttiin tekemään maatalouden rakennetutkimuksia, joita tehdään kaikissa EU-maissa. Mutta tää maatalouden rakennetutkimus tehdään kolme kertaa kymmenessä vuodessa ja Suomessa kysymyksiä maa- ja puutarhatalouden työvoiman käytöstä kysytään noin kolmasosalta tiloja. Viimeks näitä tietoja on kerätty vuodelta 2020. Silloin kaikkien tilojen lukumäärä oli vähän alle 50 000, eli reilulta 15 000 tilalta kysyttiin tietoja maa- ja puutarhatalouden työvoimasta.

Puhuja 2 [00:01:27]: No kuinka hyvin tämä sitten kertoo eri tuotantosuuntien työvoiman käytöstä, että millä tavalla siihen on päästy?

Puhuja 1 [00:01:34]: No, tää tilajoukko valitaan otannalla, ja siinä on yhtenä valintaperusteena tilan tuotantosuunta. Niin tulokset sitten vastaavat koko Suomen tilannetta.

Puhuja 2 [00:01:50]: No, viljelijöiden tekemän työn määrä on varmasti vähentynyt, kun maatilojen lukumääräkin on vähentynyt. Mutta toi palkatun työvoiman osuus ja merkitys on kasvanut, eikö näin?

Puhuja 1 [00:02:00]: Kyllä. Juuri näin, että kun tilojen määrä vähenee, niin samalla niiden koko kasvaa ja yhdellä tilalla tehdään entistä enemmän töitä. Niin silloin tarvitaan myös tätä palkattua työvoimaa, tilan ulkopuolista palkattua työvoimaa. Ja etenkin puutarhatilat ovat sellaisia, jotka työllistää paljon palkattua työvoimaa, mutta vuonna 2020 tätä palkattua ulkopuolista työvoimaa työskenteli yhteensä 9000 tilalla ja vakituksia työntekijöitä oli etenkin kasvihuonetiloilla ja myös lypsykarjatililla. Sitten taas nää avomaan puutarhatilat työllistää paljon lyhytaikaista työvoimaa, eli niin sanottua kausityövoimaa. Ja sää, Anna-Kaisa, tunnet tätä puutarhayritysten elämää tarkemmin, niin miten sinä kuvailisit tätä puutarhatilojen työvoimaa?

Puhuja 2 [00:03:00]: No se vaihtelee hyvin paljon, ainakin sillä ajatuksella, että onko tila avomaan tila vai kasvihuonetila. Kasvihuoneyrityksistäkin osa viljelee ympärivuotisesti esimerkiksi kurkkua ja tomaattia. Silloinhan se on vähän samanlainen ku joku navetta, että työvoimaa tarvitaan ympäri vuoden, että se pyörii 24/7. Sitten taas avomaalla, niin työthän ovat hyvin semmoisia kausiluontosia, että siellä on keväällä kasvustojen perustamisia ja taimien istuttamista, hoitotoimenpiteitä ja sitten tulee ne korjuuajat, että mansikalla on hyvinkin hektinen se sesonki, että se on hyvin vaikea itse asiassa osata ajottaa tätä työvoimaa niin, että olis sopivasti porukkaa keräämässä silloin juuri kun se mansikka kypsyy.

Puhuja 1 [00:03:47]: Miten pitkä kausi näillä avomaan puutarhatiloilla sitten on? Ja miten se vaihtelee erilaisilla tiloilla?

Puhuja 2 [00:03:55]: Jos ajatellaan nyt uusinta uutta avomaan puolella, eli tunneleissa viljeltäviä mansikoita ja vadelmia, niin kyllä se jo sillon maaliskuun lopulla aletaan istuttelemaan taimia ja alottamaan sitä kautta. Et ne tunnelit on tuonu marjantuotantoon pitempää sesonkia sekä alkuun että loppuun. No sitten siellä vihannespuolellahan on sitten kylvämiset, taimien istuttamiset, hoitotoimenpiteet ja sit se sadonkorjuu alkaa siellä ehkä heinä-elokuun puolella. Mut marjapuolellahan perinteinen sesonki on paljon lyhempi, jos ollaan ihan avomaalla. Että se voi olla pahimmillaan, parhaimmillaan niin vaan pari viikkoo, jollonka pitäs kaikki marjat saada kerättyä.

Puhuja 1 [00:04:33]: Mm. Eli jos on marjatila, niin siellä sesonki on aika lyhyt, mutta jos on monipuolista viljelyä, niin saattaa olla jopa puoli vuottakin se tuotantokausi.

Puhuja 2 [00:04:45]: Joo, ja sitähan on jonkin verran yritetty, että palkattu työvoima vois kiertää tilojen välillä, että se ei ois niin tiukkaa, että pitää olla just siinä paikassa, mihin vaikka ulkomainen työvoima on saanut luvan tehdä töitä. Koska se on kaikkien kannalta parempi, et on tiettyä joustavuutta. Ja se, mikä tietyllä tavalla on puutarhatuotannolle tuonu huonoa mainetta, on nyt sitte nämä ongelmat, mitä on ollu tässä metsämarjojen poimintapuolella. Että se on eri asia, että se marjanpoiminta mitä siellä on, niin se menee eri pykälien mukaan kun sitten tämä puutarhatuotannon kausityövoima. Mut ikäviä asioita on tietenkin nyt tapahtunu.

Puhuja 1 [00:05:23]: Joo. No millasia määriä sitte tätä lyhytaikasta työvoimaa työskentelee?

Puhuja 2 [00:05:27]: No se viimesen tutkimuksen mukaan niitä oli peräti 33 000. Ja josta toi 12 000 oli niillä avomaan puutarhatiloilla, eli hyvin oleellinen on tämä avomaan puutarhatuotannon kausityövoiman tarve.

Puhuja 1 [00:05:41]: Ja kuinka paljon niitä avomaan puutarhatiloja on suurin piirtein?

Puhuja 2 [00:05:46]: Se on vähän miten sitä määrittelee, että monella tilalla on avomaan puutarhatuotantoa. Kaikilla se ei oo se päätuotantosuunta, mutta jos nyt ajattelee, että jotain 2000 luokkaa on niitä, jotka luokituu avomaan puutarhatiloiksi. Mutta osa on tosiaan sekamuotosia, että siellä sitte löytyy viljaa ja ehkä jopa kotieläimiäkin.

Puhuja 1 [00:06:05]: Kyllä. Mut 12 000 on iso määrä, jos ajatellaan, että pari tuhatta tilaa.

Puhuja 2 [00:06:09]: Kyllä, siis parhaimmillaanhan siellä isoilla avomaan tiloilla voi olla palkattuna kesän tai sen vuoden aikana joku sataakin työntekijää, että se ei oo mikään pieni homma pyörittää sellasta työvoimaa.

Puhuja 1 [00:06:23]: Joo. No miten puutarhatilat työllistää vakituisesti palkattuja?

Puhuja 2 [00:06:28]: No vakituisesti palkattuja on noin 10 000, tai itse asiassa ehkä reilutkin. Ja niistä viidennes työskentelee juuri kasvihuoneyrityksissä. Se on tosiaan siitä kiinni, että ympärivuotinen kasvihuonetuotanto, varsinkin tomaatti-, kurkku- ja ruukkusalaattipuolella on tullut yleisemmäksi. Tai siellä on ainakin isoja pinta-aloja.

Puhuja 1 [00:06:46]: Mitä haasteita tää palkkatyövoiman palkkaaminen tuo sitte yrittäjälle?

Puhuja 2 [00:06:51]: No, varmaan se ensimmäisen työntekijän palkkaaminen on pitkän mietinnän takana, että uskaltaako ottaa, riittääkö tilan tuotto, että se vois työllistää jonkun ulkopuolisen ja sitten vielä se kaikki työnantajavelvotteet, niin kyllä ensimmäinen työntekijä on aika haasteellinen. Ja sitten kun jos se yritys laajenee, niin sitten tarvitaan lisää palkkatyövoimaa ja sitte jossakin vaiheessa sen viljelijän pitää alkaa miettimään, että hoitaako hän kaikki itse, nämä työvoimaankin liittyvät asiat vai pitääkö sitä työtä osata jotenkin jakaa. Ihanteellisessa tilanteessa sieltä palkkatyövoimasta tulee niitä hyviä työnjohtajia, kympejä, jotka toimivat yrittäjän oikeana kätenä. Että se on liian raskasta pitkässä juoksussa, että viljelijä hoitaa sen viljelyn ja myymisen ja työvoima-asiat ja kaikki mahdollinen, niin siinä tulee kyllä kesällä vähän turhan kiire.

Puhuja 1 [00:07:44]: Mitä apuja viljelijällä sitten on, niin kuin sanoit jo, että työvoimasta voi saada sitte sitä, jotka hoitaa ja ottaa vastuuta tietystä, mutta onks jotain muita keinoja, miten viljelijä pystyy jakamaan tätä työtaakkaa?

Puhuja 2 [00:07:59]: No siis neuvontajärjestöillä on mun mielestä ollu ihan koulutuksia siitä, miten hoidetaan näitä työvoima-asioita. Mut kyllähän se on aika paljon kiinni itsestä, et etsii sitä tietoa. Tietenkin on nämä työnantajajärjestöt, jotka kans kertoo siitä, kuinka tätä hommaa pitää pyörittää oikein ja laillisesti, ettei tuu mitään

sanomista. No esimerkiksi sellanen tyypillinen tilanne, että työntekijä on tosi innokas tekemään töitä ja haluaa tehdä enemmän kun työaikalaki sallii, niin ei saa antaa tehdä sillä tavalla. Et vaikka ois yhteinen sopimus työnantajalla ja työntekijällä, niin ei niin saa tehdä vaan, että se vaan pitää tietää.

Puhuja 1 [00:08:37]: Joo. No miten tää korona-pandemia on vaikuttanu puutarhayritysten toimintaan?

Puhuja 2 [00:08:43]: Se oli hyvin kammottava tai pelottava kevät, kun ei tiedetty, että saadaanko työvoimaa ja... Eikä sitä saatukaan kyllä riittävästi, mutta kyllä sen eteen tehtiin tosi paljon töitä. Maatalousala nimitettiin tällaseks kriittiseksi alaksi ja hallinto, ministeriöt, järjestöt, ne teki tosi paljon yhteistyötä tän ongelman ratkaisemiseksi. Mutta siitä huolimatta satoa jäi korjaamatta, ei ollu kaikilla tiloilla riittävästi työvoimaa, jos aatellaan vaikka mansikoita. Ja sit myös hoitotoimissa jouduttiin vähä niinku laistamaan, ettei kaikkia hoitotoimia pystytty tekemään, tai istutuksia. Ja tää on se yleinen ongelma, että tavallisenakin vuonna on hyvin vaikea tietää, että millon se sadonkorjuukausi oikein alkaa.

Puhuja 1 [00:09:26]: Mm. Näkyys tää puutarhatilastoissa sitten, et tietysti jos satoa jää korjaamatta, niin se näkyy sit sen vuoden tilastossa, mut sit tietysti ne hoitotoimenpiteet voi olla vaikeampia, et ne näkyy vasta sitte ehkä viiveellä ja ehkä vähä vähemmin tai näin. Vai miten, pystyykö tilastojen valosta päättämään esimerkiksi, että on ollu pulaa työvoimasta?

Puhuja 2 [00:09:54]: No, itse asiassa perinteisestä puutarhatilastosta sitä ei ilmene, mutta hyvä kun kysyt. Tänä vuonnahan me kysytään nyt osalta porkkanan- ja mansikanviljelijöistä, että jäikö satoa korjaamatta. Ja sitten kysellään, mistä syistä, niin nyt sitten selviää, onko tänä vuonna se työvoiman puute ollu kuinka suuri sadonkorjuuta rajoittava tekijä. Et se on aika oleellinen kysymys, jos ajatellaan hävikkiasioita. Ja ennen kaikkea taloudellisesti, että se on tuhlausta, jos jää tavaraa korjaamatta.

Puhuja 1 [00:10:25]: Mm.

Puhuja 2 [00:10:26]: Toisaalta, sitten tähän vielä liittyy se asia, että joissakin tilanteissa, niin jos on markkinoille tulossa ns. liikaa tavaraa ja sitten hinnat näyttää menevän alaspäin, niin joissakin tilanteissa joillekin tiloille voi olla etua se, että se toinen tila ei saa korjattua satoa, mutta itse saa. Mutta nää on tällasia, ei oo olemassa yksiä totuuksia.

Puhuja 1 [00:10:48]: Ja varmaan mansikka on hyvin herkkä kasvi, ja se korjuuikkuna lyhyt, että mansikassa saattaa varmaan olla niitä tilanteita, että syystä tai toisesta satoa jää korjaamatta tai pilaantuu peltoon. Tietysti se sääriski, ja toinen on tää, että on riittävästi työvoimaa oikeeseen aikaan. Mut mielenkiintost nähdä sit näit tuloksia, että miten se eri kasveilla sitten, tämä hävikki näkyy.

Puhuja 2 [00:11:20]: Kyllä, ja sit tämä sää on se suuri haaste ja sitähän varten tää tunneliviljely on tullu, että se vähentää sitä sääriskiä. Että just viime talvena laskeskelin, että esimerkiksi Suomen vadelmantuotannosta jo 70 prosenttia kilosta tulee tunneleista. Et kyl tunnelit on se uus...

Puhuja 1 [00:11:40]: Tulevaisuus.

Puhuja 2 [00:11:40]: Se on tulevaisuus Suomessakin.

Puhuja 1 [00:11:43]: Joo. Kyllähän se tietysti, et satoon pistetään paljon panoksia ja jos se sitten syystä tai toisesta jää korjaamatta, niin menetetään paljon.

Puhuja 2 [00:11:52]: Kyllä, kyllä ja ku sitä ei voi, kun se mansikka on siellä maassa, niin sitä ei voi peruuttaa, et se pitä hoitaa maaliin asti.

Puhuja 1 [00:11:58]: Herkkiä tuotteita.

Puhuja 2 [00:12:00]: Mutta se ulkomainen työvoima, siitähän meidän piti myös puhua.

Puhuja 1 [00:12:03]: Kyllä, joo.

Puhuja 2 [00:12:05]: Mitäs mieltä sinä olet, että ollaanko me kuinka riippuvaisia ulkomaisesta työvoimasta

maataloudessa?

Puhuja 1 [00:12:10]: No kyllä me ollaan, erittäin riippuvaisia. Eli vuonna 2020, jollon edellisen kerran on tutkittu tätä maa- ja puutarhatalouden työvoimaa, niin puolet tästä lyhytaikaisesta kausityövoimasta oli ulkomaan kansalaisia ja vakituisistakin kolmannes. Ja Migrin tilastojen mukaan suuri osa tästä kausityövoimasta on ollut ukrainalaisia. Näköpiirissä on, että suomalaisten löytäminen näihin puutarhatöihin on aika vaikeeta, että silloin koronan aikaan yritettiin, mutta kyllä se sitten paljon vaatii sitä ulkomaalaista työvoimaa. No, Anna-Kaisa, miten sun tietoon on tullut näitä työvoiman väärinkäytöksiä, että onko niitä ja onko ne yleisiä?

Puhuja 2 [00:13:04]: No, salaista tietoa ei minulla ole sen enempää kuin muillakaan, että mitä olen lehdistä lukenut. Ikävä kyllä sellastakin esiintyy. Mutta sitä esiintyy kyllä kaikkialla, että se aika usein liittyy siihen, että se työvoima on aika kouluttamatonta. Kielitaidotonta, eivätkä tiedä omista oikeuksistaan. Ja tää on hyvin epäreilua sitte, että jos joku yritys käyttää työvoimaa väärin, hänhän saa kilpailuetua verrattuna niihin rehellisiin yrittäjiin. Ja yks tapa, mitenkä viljelijät on näitä työvoima-asioita ratkaissu, niin on... Tää nyt ei liity väärinkäytöksiin, niin muuten niin että he ei välttämättä palkkaa työvoimaa itse, vaan käyttää vuokratyövoimaa, että se antaa sitä joustavuutta siihen työvoiman käyttöön. Mutta toki siinäkin voi olla väärinkäytöksiä taas sillä firmalla, joka sitä vuokratyövoimaa välittää. Että ei pidä olla Suomessakaan sinisilmäisiä tämän asian suhteen. Ja ku ajatellaan sitte taas Euroopan maita, ja Välimeren maita, niin kyllähän Italia, Espanja on kuuluisia siellä, että siellä on hyvinkin räikeää laittomien siirtolaisten väärinkäyttöä työelämässä.

Puhuja 1 [00:14:14]: Mm. Mut tää on varmaan yhteinen kysymys kaikille niille aloille, joissa käytetään paljon ulkomaalaista työvoimaa. Että puutarha-ala ei oo siinä sitten poikkeus, vaan samassa rintamassa muiden kanssa. Aikasemmin puhuttiin siitä osaamisesta ja mitä se kaikki, se työllistäminen vaatii, niin nyt mainitsit nämä vuokratyöfirmat, niin siinäkin myös sitte yrittäjä pystyy jakamaan sitä vastuutaan, että ostaa ikään kuin työtä palveluna, niin sitten toiset hoitaa nää työnantajavelvoitteet. Kun puhuttiin, että viljelijällä on etupäässä vastuu siitä tuotannosta, niin et jää enemmän aikaa siihen sitte, jos ei tarvii niin paljon miettii niitä työllistämisasiota. No nyt tällä hetkellä on tää sota Euroopassa, Ukrainan sota, niin miten tää nyt vaikuttaa puutarhayrityksiin ja millasia seurauksia tästä sodasta on ollu ja millasia seurauksia on näköpiirissä?

Puhuja 2 [00:15:24]: No se mitä mä kesällä tuolla joillakin tiloilla kävin ja juttelin, niin kyllähän yks ongelma oli, että Ukrainasta ei päässy tulemaan ne miehet, jotka oli ollu niitä kympejä ja konehommissa. Että he olivat siellä sodassa ja kyl se kuuleman mukaan siellä mansikkapelloillakin näky, että oli vähä vaisua tunnelmaa, kun ei tiedetty, miten siellä kotiseudulla pärjätään. Ja sieltähän ne, monet viljelijät majotti perheitä, pieniä lapsia, et ne oli... Se ukrainalaisten asia oli kyllä hyvin lähellä näitä viljelijöitäkin monella tavalla. Autettiin, lähetettiin avustuksia sinne päin ja... Mutta kyllä se tietenki näky, että ne tietyt työntekijät ei oo päässy töihin.

Puhuja 1 [00:16:04]: Mm. Niin monilla tiloilla samat työntekijät tulee vuodesta toiseen, jollon heitä ei tarvii joka kerta perehdyttää, vaan he ovat ikään kuin valmista työvoimaa, kun tulevat.

Puhuja 2 [00:16:16]: Juuri näin.

Puhuja 1 [00:16:17]: Joo, no mitä nyt tää ovella kolkutteleva talvi, jo ehkä alkanutkin, niin miltä tää näyttää?

Puhuja 2 [00:16:24]: No, kasvihuonepuolelta tiedetään se, että jonkin verran on tulossa lomautuksia. Että kun energian hinta on mitä on, ennen kaikkea sähkön hinta, niin ei välttämättä koko pinta-alaa pystytä viljelemään. Viljelijät on toisaalta, niillä on hyvin erilaisia sopimuksia kasvihuonepuolella, että toisilla on vielä hyvä sopimus sähkön hinnan suhteen ja toisilla ei oo. Että siellä jouvutaan tekemään sitten päätöksiä ja lomauttamaankin työntekijöitä varmaan. Mutta toisaalta tää lomautus voi olla myös mahdollisuus sen suhteen, että jos nyt ajatellaan, että siellä on ollu sellasia työntekijöitä töissä, joiden kielitaito on ollu vaikka aika heikko, niin nythän ne ois tämmösiä koulutusmahdollisuuksia talvella, että jos kunnat järjestäs lomautetuille oppimismahdollisuuksia, niin siitä vois olla etua sitten kaikille.

Puhuja 1 [00:17:13]: Mm. Eli sähkön hinta näyttelee isoa roolia myös sitten puutarhayritysten...

Puhuja 2 [00:17:20]: Erityisesti kasvihuonepuoli on hyvin sähköintensiiivistä, että lämmitys ei sinänsä, se tulee aika pitkälle uusiutuvilla ja kiinteillä polttoaineilla, mutta talviljely vaatii valotusta. Ja yleensäkin sähkön käyttö on lisääntyny myös, ajatellaan vaikka navetoita tai vastaavia, niin yhä enemmän asioita yritetään tehdä koneellisesti. Niin

ne vaatii joko polttoaineita tai sähköä.

Puhuja 1 [00:17:42]: Kyllä. Joo. Tää on kaikille yrityksille iso haaste, että mikä on se sähkö sopimus ja millon se on katkolla ja vaikuttaa kannattavuuteen kyllä dramaattisesti. Suomessa sit kuitenkin tää omavaraisuus näissä puutarhatuotteissakin on aika hyvä, itse asiassa aika monissa tuotteissa, eli se on kyllä meidän vahvuus, jos nyt ajatellaan näitä epävarmoja aikoja ja sitä, että se ruuan riittävyyskään ei oo enää ihan itsestäänselvyys. Että ei voida olla varmoja, että jostain saadaan ruokaa tai esimerkiksi muista maista, niin Suomessa on kyllä kehitetty ruoan tuotantoa ja ollaan varsin omavaraisia myös vihannesten ja juuresten ja muiden suhteen, et hedelmiähän meillä tietenkään nyt ei ole, et se on kyllä hyvä asia ja toivottavasti tästä nyt sitten pystytään myös huolehtimaan jatkossa.

Puhuja 2 [00:18:46]: Kyllä, siis tää on kriittinen kysymys, että kannatus on sillä tasolla, että viljelijät ei lopeta. Koska ei puutarhayrittäjäkään, noin vaan polkasta pystyyn, vaan et se vaatii pitkäaikasta perehtymistä ja osaamista, et puutarhayritystä ei pysty ihan noin vaan käynnistämään, että se ei oo sentyyppistä toimintaa. Et siinä ois hyvin tärkeetä, että yritykset siirtys seuraaville sukupolville ja nythän kun katsoo noita tilastoja, niin tuo viljelijöitten ikääntyminen on yks haaste tässä. Et pitäis saada uusia sukupolvia töihin, mutta jos kannattavuus on kauheen epävarma, se varmasti pelottaa. Että toivottavasti uusia yrittäjiä saadaan ja kyllä se on sitten kiinni siitä, mikä on se hinnottelu, et millä hinnalla viljelijä pystyy myymään, et hän pysyy, yritys pysyy pystyssä. Kyllähän tässä paljon miettimästä tässä ruokaketjussa kokonaisuutena, että mihin se raha oikeen häviää. Niinku taas kuluttajat on sitä mieltä, että hinnat kans on aika korkeita. Toisaalta kyllähän ruokaan menee paljon vähemmän rahaa tuloista nyt kun joskus silloin vaikka 20 vuotta sitten. Et kyllä, ehkä sitä ruokaa pitäis enemmän ajatella, että kyllä siihen on varaa antaa, maksaa ruoasta ja ehkä se matkustaminen ei oo välttämätöntä, ruoka on.

Puhuja 1 [00:20:04]: Ja kyllähän siihen itsekin pystyy vaikuttamaan, että just vähän, että mitä ostaa. Puhutaan paljon tästä sesongin mukaisesta syömisestä, et silloin mitä on paljon tarjolla niin on edullisempaa ja sit tietysti myös se valmistusaste, kun ostat kaupasta. Että laitatko vähän enemmän itse vai ostatko jonkun valmisaterian, niin ilman muuta se on kalliimpaa. Ja ite oon huomannu, et myös pakkauskoko, vaikka maitokin, vaikka ei ookaan puutarhatuote, niin isommat pakkaukset on suhteessa aika paljon edullisempia. Ja kuten nyt tästä puhuttu, niin nää puutarhatilat ja maatilat ylipäättään, niin ne työllistävät paljon ihmisiä ihan suoraan ja sitten vielä paljon isomman joukon välillisesti. Eli silläkin lailla on isosta ihmisryhmästä kysymys. Mutta lisää tietoa näistä maa- ja puutarhatalouden työvoimasta ja muista tilastoista löydät Luken verkkosivulta osoitteesta luke.fi/tilastot. Kuuntelit juuri osan Puhetta puutarhasta ja taloudesta -podcast-sarjaa. Tämä jakso on toteutettu yhteistyössä Maatilatalouden kehittämisrahaston Makeran kanssa.

[Musiikkia. 00:21:17]

[äänite päättyy]